

**ÉLETRE KELTENI A ZENESZERZŐ ÜZENETÉT
BUDAPESTI BESZÉLGETÉS JORMA PANULA KARMESTERREL
Major Árvácska interjúja**

Jorma Panula

Jorma Panula (95) legendás finn karmester, a világ egyik legismertebb dirigense, a „karmesterek mestere”. A Maestrot évtizedek óta „a karmesterképzés csodájaként” emlegetik világszerte. Osztályából olyan világhírű finn zenészek kerültek ki, mint Susanna Mälkki, Esa-Pekka Salonen, Jukka-Pekka Saraste, Osmo Vänskä, Sakari Oramo, Hannu Lintu, Klaus Mäkelä. A külföldiek közül például, a contraalto énekesből lett elismert francia karmester, Nathalie Stutzmann. Panula több évtizedig volt jelentős zenekarok zeneigazgatója, nemzetközi hírnevét azonban elsősorban pedagógiai munkásságának köszönheti. Helsinki, Stockholm és Koppenhága zeneakadémiáján tanított, és máig tart mesterkurzusokat szerte a világon.

A karmester-professzor kapcsolata a MÁV Szimfonikus Zenekarral 11 évvel ezelőtt kezdődött. Azóta a Masterclass Budapest szervezésében – asszisztense és egykori tanítványa, Hollókői Huba karmester segítségével – évente vezet nemzetközi kurzust Budapesten, amelyre ezúttal több mint negyvenen jelentkeztek Finnországból, Norvégiából, Németországból, az USA-ból és Japánból. A pályázók közül a Maestro idén 10 hallgatót választott ki, akikkel 2025. augusztus 21-től öt napon át dolgozott a MÁV Szimfonikus Zenekar

próbatermében. A mesterkurzus zárókoncertjén, 2025. augusztus 25-én, az Olasz Kultúrintézet Dísztermében a kurzus hallgatói vezényeltek.

A Maestro két próba közötti pihenő idejében adott lehetőséget egy finn nyelvű interjúra.

A Maestro és az újságíró közös nyelve: a zene és a finn.
A képen: Jorma Panula és Major Árvácska

– *A finn televízió idei szenzációja volt a Kapellimestarit (Karmesterek) dokumentumfilm-sorozat. Egy ország követte öt estén át, lélegzet visszafogva a világhírű finn karnagyok vallomásait. Honnan a finnek mély érdeklődése a zene iránt? Hogyan születhetett ennyi világhírű zenész Suomiban?*

– Oktatás, oktatás, oktatás! Nekünk, finneknek ugyanis nincsenek hagyományaink ezen a téren. Elsőként külföldi zenészek hozták el hozzánk a komolyzenét.

– *Mi okozta végül a szinte földrengésszerű áttörést?*

– A tanulásba fektetett munka. A hatvanas években kezdődött meg a tanítás, de ez még nem volt módszeres oktatás. Sokan ugyanis nem ismerték föl a partitúra pontos követésének a fontosságát, hallás után tanultak, a saját fülük után mentek. A hallás is fontos, persze, de a kotta az első. A kotta ugyanis a zeneszerző üzenete, és ez a legfontosabb! Ugyanez a helyzet a mai kurzusokon is: nem a saját fantáziánkból, hanem a partitúrából építkezünk.

– *Sok nagy karmester vélekedik úgy, hogy számukra a mű – szent. Azonban ugyanazt a szerzői üzenetet több szemszögből is lehet nézni és akár eltérő módon is szabad értelmezni. Ugyanazt a darabot tíz karmester bizonyára tízféleképpen szólaltatná meg.*

– Így van! Hiszen, amit a zenész hozzá tud adni a szerző szavához, az éppen ő maga. Már amennyiben van valami hozzáadnivalója... És nem mindenkinek van. Ha pedig nincs, akkor minden, ami szól, az nem más, mint üresség. Ravellel értek egyet, aki azt mondta: *ne tolmácsoljátok az én muzsikámat. Valósítsátok meg!* Ráadásul úgy, ahogy a szerző elrendelte. Bármennyire is meglenne bennünk a vágy megváltoztatni a leírtakat, ezt nem szabad megtennünk. A partitúra nem változik, a leírt mű – örök. A forte az forte, a pianissimo pedig pianissimo.

- *Mit gondol, mit lehet átadni ezeknek a fiataloknak? Mit lehet megértetni velük az öt napos budapesti kurzuson?*

– Mindent, természetesen – lehetetlen. Mert először is a karmesternek rendelkeznie kell egy alaptechnikával. Kell, hogy legyen saját, egyéni testbeszéde, az a mód, ahogy a keze mozdul. Ha ez hiányzik, nem képes irányítani a zenekart. És csak ez után jöhet a következő lépés: a partitúra életre keltése.

– *Meg lehet-e látni első ránézésre, hogy benne van-e valakiben a karmesterség lehetősége vagy sem?*

— Hát hogyyne! Én azonnal meglátom. De hallgatok. Az együtt töltött egy hét túl rövid és veszélyes is a végső ítélezésre. De amikor másodjára találkozunk, akkor már fel tudom mérni, milyen irányba fejlődött: jobb lett-e vagy rosszabb... Ha véleményt kérnek tőlem, mondjuk egy ösztöndíj odaítéléséhez, mindig megvárom ezt a második alkalmat. Akkor már tisztán lehet látni, hogy az illető útja merre visz.

— *A mai zenei élet finn csillaga, Klaus Mäkelä épp annyi idős volt egykor a Panula-kurzuson, mint a litván fiú most Budapesten: 13 éves. Mäkelä útja mára úgy alakult, ahogy annakidején várni lehetett?*

– Teljesen. Igaz, neki megvolt az említett szükséges alapja, a jó technikája, például. Aztán meg német iskolába járt, nyelveket, filozófiát tanult. Ráadásul remek csellista volt, zenekarban is játszott.

- *Fontos, hogy egy karmesternek legyen zenész előélete?*
- Feltétlenül! Ha ez nincs meg, ne is próbálkozzon.
- *Hány hangszeren szerencsés játszania?*
- Egy elég, de annak okvetlenül zenekari hangszernek kell lennie! Semmiképp nem segít, ha valaki csak zongorázik. Ott ugyanis más a leütés, mint a karmesteré. Lehet választani fúvós hangszert is, de a vonós tudás – a cselló vagy a hegedű ismerete – és a zenekari gyakorlat a legfontosabb. Mert a zenekarban az ember megtanulja hallgatni a másikat és ezen keresztül másképp nyílik ki számára a zene egész világa.
- *Ön mindig azt hangsúlyozza, hogy ne a karmester, hanem a keze beszéljen.*
- Hát ez az! Bizony, akadnak fecsegők. A kurzuson ilyenkor sem szólok, csak a kezemmel jelzem, hogy túl sok a szöveg... A zenekar rögtön megérti, mit szeretnék, de a jelöltek gyakran mégis szavakkal akarnak irányítani. Ez rossz út. A kéz mondja el a legtöbbet.
- *Szokás, hogy a zenekar először „megkóstolja” az új karmestert. Ez egy kezdő számára ijesztő is lehet. Mit tanácsol neki, hogyan reagáljon: humorral, például?*
- Humor nélkül nem megy. És természetesség, őszinteség nélkül sem. Ha valaki túl sokat akar fogni, megjátssza magát, okoskodik, vagy egy show-t ad elő, az vesztett.
- *A panula-i oktatás egyik alapgondolata, hogy a karmester - segít. Különös hasonlattal Ön azt mondja: úgy kell vezetni a zenekart, ahogy egy lovaskocsit hajt az ember.*
- A karmester munkája a segítség – mindenek fölött. És ez a lovas hasonlat rendkívül fontos. Ma már kevesen ismerik ezt az érzést, de aki fogott valaha is gyepelőszarat a kezébe, tudja miről beszélek. A zenekart – akárcsak a lovakat – végtelenül óvatosan szabad csak gyorsításra bízni vagy lassításra visszafogni. Egyébként összezavarodnak és megugranak. Így vannak ezzel a zenészek is. De vehetjük a példát az evezésből is. Ha össze-vissza kalimpálunk a lapáttal vagy túl gyorsan fordulunk, akkor a csónak – karmester esetében a zenekar hangzása – fölborul.

– A mai próbán minden ifjú kezében ott volt a karmesteri pálca. A legenda szerint Ön egyetlen egyszer vette kezébe a – finnül – a puikko-t, ami aztán azonnal el is repült. Azóta csakis kézzel vezényel.

A kurzus legfiatalabb résztvevője a 13 éves litván származású Arijus Šereckis Finnországból a próbán és a mesterkurzus zárókoncertjén

– Ez így volt! Igazából a pálca használata a 16. század – a francia Lully óta – hagyomány. Egy nagy, ritmust ütő botból lett mára egy picike jelkép. De valójában ez a fadarab nem más, mint a karmester meghosszabbított keze. A pálca helyett magából a karmesterből kell kisugároznia az erőnek. És ehhez egyáltalán nincs szükség segédeszközre. Dehát még ezek az ifjak is ragaszkodnak a pálcához, talán hagyománytiszteletből. És néha azt is elfelejtik, hogy nemcsak egy kezük van. A jobb kéz – pálcával vagy anélkül – üt: a ritmust adja. De a muzsika a balkézből szól. És az a jó karmester, aki tudja ezt.

– *Maestro, Ön számtalan tanfolyamot vezetett a világban, mégis azt állítja, hogy nincs semmilyen oktatási módszere.*

– Nincs is. Elfogadom azt, ami történik –, pont most és pont itt. Hallgatom a zenekart, hogyan reagál a leütésekre. Minden zenekar más. És még ott van az akusztika is, ami szerint meg kell választani a nüanszokat. A MÁV Szimfonikusok próbaterme, például, megköveteli, hogy minden visszafogottabb legyen: fortéból mezzoforte, pianóból pianissimo. Aztán könnyen lehet, hogy a Gálakoncert – amit idén az Olasz Intézetben tartunk – egészen más hangzást kíván majd tőlük.

– *Mit mond az ifjaknak: a karmester voltaképpen kinek vezényel? A zenekarnak vagy a közönségnek?*

– Mindkettőnek. A karmester mediátor: közvetít a zenekar és a közönség között. És persze ott van a zenei hangzás, ami minden karmester keze alatt más és más. És nem is kell egyformának lennie. Néha a hallgatóság a régi, ismert előadást akarja újraélni. A karmester dolga, hogy elvezesse őket a saját változatához.

– *Mi a véleménye a zenei kritikákról?*

– Kár is szót fecsérelni rájuk! Egy-egy versenyen az öt vagy hét zsűritag öt- vagy hétféleképpen vélekedik ugyanarról az előadásról. Mást és mást tartunk szem előtt, de a végén valahogy mégis mindig egyezsége jutunk.

A mesterkurzus és a próbák helyszíne a MÁV Szimfonikus Zenekar Péceli úti otthona

- *Immár tizenegyedik éve vezeti a MÁV Szimfonikus Zenekar nyári kurzusát, s közben idén zsűrizett Debrecenben, a Kodály versenyen és dolgozott a kecskeméti karmester-tanfolyamon is. Milyen a kapcsolata a magyar zenével, a magyar zenészekkel?*
- Jól ismerem a magyar zenét! Annakidején színházi karmesterként sokat vezényeltem Lehár operetteket és nagyon szeretem Bartók muzsikáját. A finn zenei élet sokat köszönhet a magyaroknak: a Garam-testvéreknek, a Szilvay-fivéreknek, a Bogányi családnak. Kodály Zoltán módszerét a zenetanáraink ismerik és sikerrel alkalmazzák Finnországban.
- *Kodály úgy tartotta, hogy egy gyermek zenei nevelését az anya születése előtt kilenc hónappal kell megkezdeni...*
- Helyesen gondolta. Minden az oktatáson múlik: mire nevelik a gyerekeket előbb a családban, aztán az iskolában. Magam is az otthoni zenélésből kaptam az első indítást a későbbi pályámhoz. Szüleimmal, testvéreimmal egy zenekart alkottunk és rendszeresen játszottunk együtt. Meggyőződésem, hogy a legtöbb gyerekben ott van az énekesi vagy a hangszeres képesség. Csakhogy ezt az adottságot gyakorlással ápolni, fejleszteni kell, mert különben a mélyben marad.

A MESTERKURZUS ZÁRÓESEMÉNYÉNEK (2025. VIII. 25.) FOTÓI

Istituto Italiano di Cultura Budapest, a karmesteri mesterkurzus zárókoncertjének helyszíne

Jorma Panula

A mesterkurzus résztvevői már oklevéllel a kezükben. Középen: Jorma Panula

YOUTUBE FELVÉTELEK JORMA PANULA MUNKÁSSÁGÁRÓL

- Jean Sibelius: I. Finlandia Op. 26 [0:00](#)
- II. Leevi Madetoja : Symphonic Suite Op. 4: Elegy for Strings [8:20](#)
- III. Oskar Merikanto orch. Panula : Romance, Op. 12 [13:25](#)
- IV. Oskar Merikanto orch. Panula : Valse lente Op. 33 [18:05](#)
- V. Heikki Aaltoila : Wedding Waltz of Akseli and Elina [21:05](#)
- VI. Heino Kaski : Prelude in G-Flat Major Op. 7 (arr. for orchestra) [24:25](#)
- VII. Einojuhani Rautavaara : The Fiddlers Op. 1 (arr. for string orchestra)
- i. Närböläisten Braa Speli [28:15](#) ii. Kopsin Jonas [30:10](#) iii. Klockar Samuel Dikström [32:05](#) iv. Pirun Polska [33:20](#) v. Hypyt [35:00](#)
- VIII. Toivo Kuula : Wedding March Op. 3 No. 2 (arr. for orchestra) [36:05](#)
- IX. Erkki Melartin : Sleeping Beauty Op. 22 - Festive March [40:05](#)
- X. Armas Järnefelt : Præludium [44:55](#)
- XI. Armas Järnefelt : Berceuse [47:40](#)
- XII. Taneli Kuusisto orch. Panula : Finnish Prayer [50:50](#)
- Turku Philharmonic Orchestra, vezényel: Jorma Panula.

[Jorma Panula 92 v, Suomalainen populäärikonsertti \(50:14\)](#)

[Budapest Masterclass with Jorma Panula and the MÁV Symphony Orchestra - excerpts \(2022\) \(22:22\)](#)

[MÚZSA \(2025. augusztus 5.\) A Panula karmesterkurzus záró hangversenye \(10:09\)](#)